

Piotr Zaremba

Egzegeza
Nowego
Przymierza

Poznań
2019

Piotr Zaremba

Egzegeza Nowego Przymierza

Wydanie pierwsze elektroniczne

© 2019. Ewangeliczny Instytut Biblijny (EIB), www.feib.pl

Wszelkie prawa zastrzeżone. Przedruk, odtwarzanie lub przetwarzanie całości lub fragmentów książki w mediach każdego rodzaju wymaga pisemnego zezwolenia Ewangelicznego Instytutu Biblijnego. Wszelkie próby współpracy są jak najmilej widziane.

ISBN: 978-83-62242-02-3

Spis treści

Wstęp.....	5
Egzegeza Nowego Przymierza – zwiastun	7
1. Egzegeza Nowego Przymierza. Zagadnienia wstępne i metodologiczne	9
2. Tematyka kursu egzegezy Nowego Przymierza (Syllabus)	15
3. Literatura kursu egzegezy Nowego Przymierza.....	21
4. Istota i metoda egzegezy Nowego Przymierza	27
5. Przedmiot badań egzegezy Nowego Przymierza	33
6. Zarys dziejów druku greckiego tekstu Nowego Przymierza	45
7. Język grecki dokumentów Nowego Przymierza	49
8. Kultura okresu Nowego Przymierza	53
9. Miejsce egzegezy Nowego Przymierza wśród dyscyplin biblistyki	59
10. Jezus jako zdarzenie: punkt wyjścia egzegezy.....	63
11. Kanon: skład Pism Świętych egzegety	67
12. Gatunki literackie Nowego Przymierza	77
13. Proces egzegetyczny: od zdarzenia do zderzenia.....	83
14. Niektóre zagadnienia przekazu materiału egzegetycznego	91
15. Wiarygodność Pism Świętych	103
Literatura	111
O Autorze Podręcznika	117

Wstęp

Niniejsze opracowanie przeznaczone jest głównie dla studentów roku akademickiego 2019/2020. Ta uwaga ma na celu zaznaczenie, że w następnym roku akademickim może ukazać się nowy podręcznik. W rzeczy samej ze względu na wzmózone prace nad dokumentami biblijnymi i kolejnymi wydaniem przekładów Pisma Świętego kolejna edycja *Egzegezy Nowego Przymierza* (dalej: ENP) jest już w przygotowywaniu.

Kurs ENP składa się piętnastu programów do realizacji w trybie internetowym (TI) i z dziesięciu sesji przewidzianych do realizacji w trybie zaocznym lub stacjonarnym (TS), w ramach dziesięciu zjazdów na przestrzeni dwóch semestrów.

Adresy Programów:

Naciśnięcie klawiszem myszki (lub klawiszem myszki i klawiszem Ctrl) na adres https przenosi do nagrania programu w internecie.

Zwiastun: <https://youtu.be/AFzJzSReUtw>

1. *Program 01:* <https://youtu.be/RRpeVrf2Fw0>
2. *Program 02:* <https://youtu.be/rf0LQDIgkac>
3. *Program 03:* https://youtu.be/dzbItzJ7g_4
4. *Program 04:* https://youtu.be/d80GMQ_M3Ns
5. *Program 05:* <https://youtu.be/S7d8yIxZTCg>
6. *Program 06:* https://youtu.be/YNPK_FCG1-4
7. *Program 07:* <https://youtu.be/wEgRah7bvOk>
8. *Program 08:* <https://youtu.be/2iisXoUBDHY>
9. *Program 09:* <https://youtu.be/rXynKsjn2pQ>
10. *Program 10:* <https://youtu.be/8zL0RxXYZAU>
11. *Program 11:* https://youtu.be/ZJ_7h7bXVuQ
12. *Program 12:* <https://youtu.be/KBIQTCYCKz8>
13. *Program 13:* <https://youtu.be/TSEIzoMFICY>
14. *Program 14:* <https://youtu.be/MMYnVqCILJA>
15. *Program 15:* <https://youtu.be/jalQdfgom30>

Egzegeza Nowego Przymierza

— zwiastun

Egzegeza — intrygujące słowo. Zupełnie jak ekspedycja. O ile ekspedycja oznacza podróż po coś, o tyle egzegeza oznacza szukanie czegoś. Nie byle czego. Sensu. Sens jest jak grunt, z którego wyrasta las. Bez-sens jest jak wymyty spod korzeni piach, bez którego las przestaje istnieć.

Człowiek szuka sensu. Nie dla zabicia czasu. Szuka go, bo chce istnieć. Wiecznie. Wraść w pewny grunt. I sięgać do gwiazd.

Egzegeza Nowego Przymierza to coś więcej niż wypatrywanie sensu w pożółkłych dokumentach. To szukanie drogi w znakach skruszałych map do miejsca, w którym skrywa się Skarb. Niepodmywalny. — Jezus Chrystus.

Właśnie temu szukaniu drogi do Skarbu niepodmywalnego, którym jest Jezus Chrystus, poświęcony jest kurs *Egzegezy Nowego Przymierza*, w edycji 2019. Składa się on z piętnastu *spotkań* lub *Programów*, jeśli ktoś chce odbyć go w trybie indywidualnym lub internetowym. Ale kurs ten da się zorganizować w dziesięć seminariów, jeśli ktoś chciałby odbyć go w ramach dwóch semestrów, w trybie zaocznym.

Kurs *Egzegezy Nowego Przymierza* w przedstawianym w Podręczniku ujęciu łączy się z intensywnym kursem greki koine. To ważna informacja i zachęta dla tych, którzy nie uczą się tego języka w ramach oddzielnego przedmiotu i poszukują jakichś początkowych wytycznych w tym zakresie.

Jako autor, zapraszam zatem do egzegezy Nowego Przymierza — w imię pewnego gruntu i ekspedycji do gwiazd.

Piotr Zaremba

Łącze do *Zwiastuna*: <https://youtu.be/AFzJzSReUtw>.

Egzegeza Nowego Przymierza: Zagadnienia wstępne i metodologiczne

Dla ułatwienia uczestnikom kursu *Egzegezy Nowego Przymierza* (dalej: ENP) korzystania z podręcznika, treść większości wypowiedzi nagranych w materiałach audiowizualnych podana jest w podręczniku kolorem *granatowym*. W tekście podręcznika treść audiowizualna zaznaczana jest słowem „uwaga” w kolorze *czzerwonym*.

Łączy do Programu 01: <https://youtu.be/RRpeVrf2Fw0>

Uwaga: Witajcie na ścieżkach *Egzegezy Nowego Przymierza* (lub *Nowego Testamentu*). To nasz Program 1: „Egzegeza Nowego Przymierza. Zagadnienia wstępne i metodologiczne”. Treść moich wypowiedzi odpowiada treści **Uwag** w materiałach drukowanych. W te materiały należy zaopatrzyć się pod adresem EIB:

<https://feib.pl/wydania-elektroniczne/publikacje/>

Sam Program można zatrzymać w dowolnej chwili, sięgnąć do materiałów drukowanych, zapoznać się z nimi, a potem wrócić do Programu. To, co w moich wypowiedziach pomijam, należy przeczytać w tych materiałach i jak najlepiej sobie przyswoić.

Celem uwag, które czynię w programach audiowizualnych, jest ułatwienie uczestnikom kursu opanowania *wiedzy*, pomnożenia *umiejętności* i poszerzenia *kompetencji*. Proszę, zwróćcie uwagę na te trzy sfery kształcenia: *wiedzę*, *umiejętności* i *kompetencje*.

- Przez *wiedzę* rozumiem zasób wiadomości;
- przez *umiejętności* rozumiem potencjalną zdolność do robienia czegoś;
- przez *kompetencje* rozumiem zdolność do zastosowania zdobytych wiadomości i nabytych umiejętności w ramach różnorodnych przedsięwzięć.

Każda z tych *sfer kształcenia: wiedza (W), umiejętności (U) i kompetencje (K)* jest możliwa do zweryfikowania:

- Stopień opanowania *wiedzy* sprawdzają *testy* lub egzaminy.
- Wykształcone *umiejętności* sprawdzają *projekty*, np. plany przedsięwzięć, prace licencjackie, magisterskie, itd.
- Kompetencje weryfikuje *życie*, czyli *realizacja projektów*.

Motto

Mottem zajęć jest *Słowo zaproszenia* z SNP¹ 2016: v; SNP² 2019: v.

¹ Skrót SNP: *Biblia, to jest Pismo Święte Starego i Nowego Przymierza*, 2016-2019. Tarnobrzeg — Poznań: Liga Biblijna, Ewangeliczny Instytut Biblijny, zob. <https://feib.pl/>.

² Skrót SNP: *Biblia, to jest Pismo Święte Starego i Nowego Przymierza. Przekład dosłowny z przypisami*, 2016. Tarnobrzeg — Poznań: Liga Biblijna, Ewangeliczny Instytut Biblijny, zob. <https://feib.pl/>.

Uwaga: Nasz kurs Egzegezy NP ma *Motto*. To *Motto* jest bardzo ważne. Jest nim *Słowo zaproszenia* zawarte na stronie v (w numeracji rzymskiej) dwóch publikacji EIB: *Biblii, czyli Pisma Świętego Starego i Nowego Przymierza* w przekładzie literackim oraz w przekładzie dosłownym. Należy się z nim *koniecznie* zapoznać. W nauczaniu przedmiotu chodzi nam bowiem o takie dociekanie znaczenia Pism NP, lub NT, które skutkowałyby zmianami w naszym *byciu* i w *codziennym życiu* — chodzi o „miłość płynąca z czystego serca, dobrego sumienia i nieobłudnej wiary”. Bez tego nasze rozważania mogłyby stać się niczym więcej niż „paplaniną” (1Tm 1:5-6).

Stąd cechą charakterystyczną proponowanego przez nas kursu Egzegezy Nowego Przymierza, lub Testamentu, jest *podporządkowanie wiedzy pogłębieniu więzy z Jezusem Chrystusem* — u siebie, i stworzenie możliwości pogłębienia jej u innych.

Cecha charakterystyczna kursu Egzegezy NP

Podporządkowanie wiedzy pogłębieniu więzy z Jezusem Chrystusem — u siebie, i stworzenie możliwości pogłębienia jej u innych.

Korzyść przedmiotu

Uwaga: Teraz o korzyści opanowania przedmiotu Egzegezy NP (NT). Łączy się ona ze stopniem zrealizowania jego *Celu* i stopniem osiągnięcia *Sylwetki absolwenta*. Zarówno *Cel*, jak i *Sylwetka absolwenta* zostały szczegółowo opisane w materiałach drukowanych.

Do tej części materiałów drukowanych należy *stale powracać*, aby nam *Cel* i *Sylwetka absolwenta*. nie uległy zatarciu — i abyśmy nie zdryfowali z wyznaczonego kursu.

Cel:

- 1) Zrozumieć istotę egzegezy NP;
- 2) umieć określić jej miejsce w kręgu dyscyplin biblijnych;
- 3) umieć dokonać egzegezy tekstu biblijnego, a w tym:
 - a) Umieć wskazać źródła i podstawowe dzieła umożliwiające odczytanie dokumentów biblijnych w ich języku źródłowym;
 - b) umieć przedstawić możliwe znaczenia tekstu biblijnego;
 - c) umieć wybrać najbardziej prawdopodobne znaczenie tego tekstu;
 - d) umieć wykorzystać to znaczenie dla pogłębienia więzy z Jezusem Chrystusem i przeżywania w modlitwie zawartej w nim prawdy (zob. *Motto*);
- 4) umieć przedstawić to znaczenie innym w formach znanych z kaznodziejstwa i katechetyki, tj. w świadectwie, wykładzie, kazaniu lub nauczaniu;
- 5) umieć w oparciu o to znaczenie ocenić lub zaproponować — w formie ustnej lub pisemnej — definicję dogmatyczną lub dyrektywę etyczną.

Sylwetka absolwenta:

- 1) Człowiek doceniający priorytetowe znaczenie zdarzenia, którym jest Jezus Chrystus, i dokumentów głównie biblijnych, które o Nim świadczą;
- 2) uważny egzegeta pogłębiający przyjaźń z Jezusem Chrystusem;
- 3) człowiek przyjazny Bożemu działaniu w kulturze;
- 4) przewodnik torujący poszukującym drogę do odnalezienia się w Chrystusie.

Uwaga: Ważne jest zapoznanie się z obszarami działalności, w które można zaangażować się — lub co najmniej aspirować do zaangażowania się — po ukończeniu kursu Egzegezy NT (NP).

Miejsce zaangażowania po zaliczeniu przedmiotu:

Po ukończeniu kursu Egzegezy NT (NP) można angażować się:

- wszędzie tam, gdzie dzieje się szeroko pojęta praca nad tekstem biblijnym, od badań nad manuskryptami, przez studia językoznawcze, literaturoznawcze, religioznawcze, kulturoznawcze okresu biblijnego (najpierw w zakresie języka i kultury greckiej, ale także języka i kultury okresu SP i przed nim);
- wszędzie tam, gdzie dokonuje się przekładu Pisma Świętego na język polski (np. SNP) i inne języki (w ramach misji, np. *Pioneer Bible Translators*);
- w pisarstwo powiązane z kulturą i życiem,
- w kaznodziejstwo, duszpasterstwo, nauczanie i misję.

Sposób realizacji i zaliczenia kursu ENP

Uwaga: Nasz kurs Egzegezy NP przewiduje realizację i zaliczenie w trybie internetowym (dalej TI) oraz w trybie stacjonarnym (dalej: TS). Z opisem obu sposobów, a także ze *skalą ocen* należy się szczegółowo zapoznać w materiałach drukowanych kursu.

W trybie internetowym (TI):

- 1) Należy zaopatrzyć się w materiały drukowane pod adresem: <https://feib.pl/wydania-elektroniczne/publikacje/>.
- 2) Jeśli osobie, która nabyła materiały drukowane, *nie zależy* na sprawdzaniu swoich postępów w nauce ani na certyfikacie, może rozpocząć przerabianie kursu *bez konieczności* zgłaszania tego faktu pod adresem: petz@feib.pl. Przy takiej opcji uczestnik kursu przerabia jego materiał zupełnie samodzielnie, jako samouk, bez przeszkód i pomocy ze strony EIB;
- 3) Jeśli osobie, która nabyła materiały drukowane, *zależy* na sprawdzaniu swoich postępów w nauce, *ale nie zależy* na certyfikacie, musi to zgłosić pod adresem: petz@feib.pl w celu uiszczenia dodatkowej opłaty na rzecz EIB jako rekompensaty za wysiłek poświęcony sprawdzaniu jej postępów w nauce. Przy tej opcji uczestnik kursu powinien:
 - a) zaopatrzyć się także we wskazaną literaturę warsztatową,
 - b) zapoznawać się z programami audiowizualnymi,
 - c) przyswajać sobie treść materiałów drukowanych,
 - d) odpowiadać na pytania i wykonywać zadania w trybie opisanym w podręczniku.
- 4) Jeśli osobie, która nabyła materiały drukowane, *zależy* na sprawdzaniu swoich postępów w nauce, *a także* na certyfikacie, musi to zgłosić pod adresem: petz@feib.pl w celu uiszczenia dodatkowej opłaty na rzecz EIB jako rekompensaty za wysiłek poświęcony sprawdzaniu jej postępów w nauce za pokrycie kosztów procedury związanej z wydaniem Certyfikatu EIB o ukończeniu kursu i dokonanych osiągnięciach. Przy tej opcji uczestnik kursu powinien:
 - a) zaopatrzyć się także we wskazaną literaturę warsztatową,
 - b) zapoznawać się z programami audiowizualnymi,
 - c) przyswajać sobie treść materiałów drukowanych,
 - d) odpowiadać na pytania i wykonywać zadania w trybie opisanym w podręczniku.

Uwagi do TI:

1. Osoba, która podjęła kurs w trybie opisanym w punkcie 3), może po zgłoszeniu pod petz@feib.pl przejść na tryb 4).
2. Certyfikat EIB o ukończeniu kursu *nie ma* na obecnym etapie umocowania prawnego w polskim systemie edukacyjnym.

W trybie stacjonarnym:

- Należy zaopatrzyć się w materiały drukowane pod adresem: <https://feib.pl/wydania-elektroniczne/publikacje/>;
- należy zaopatrzyć się we wskazaną literaturę warsztatową;
- należy zapoznawać się z programami audiowizualnymi;
- należy przyswajać sobie treść materiałów drukowanych;
- Zajęcia ENP będą miały charakter seminariów:³ *Pierwsza część* będzie poświęcona omówieniu przerobionego materiału, odpowiedziom na pytania, omówieniu wykonanych zadań (pytania i zadania należy wykonywać zgodnie z instrukcjami i przysyłać wyniki pracy pod adres: petz@feib.pl); *druga część* będzie poświęcona zapoznaniu się z materiałem przewidzianym do realizacji w ramach kolejnego seminarium.

Skala ocen:

Uwaga: Skala ocen jest w obu trybach realizacji kursu nieco różna — i z tym też należy się zapoznać w materiałach drukowanych.

Tryb internetowy (TI)

Ocena celująca (6): przewidziana jest dla tych, którzy w ramach kursu opanują grekę Nowego Przymierza na poziomie podstawowym.

Bardzo dobra (5): Wszystkie wymagania kursu zaliczone ze średnią arytmetyczną ocen w przedziale: > 4,6-5,0;

Dobra (4): Wszystkie wymagania kursu zaliczone ze średnią arytmetyczną ocen w przedziale: > 3,8-4,5;

Dostateczna (3): Wszystkie wymagania kursu zaliczone ze średnią arytmetyczną ocen w przedziale: > 2,8-3,7;

Brak certyfikatu: Wszystkie wymagania kursu zaliczone ze średnią arytmetyczną ocen w przedziale poniżej 2,8.

Tryb stacjonarny (TS)

Ocena celująca (6): przewidziana jest dla tych, którzy w ramach kursu opanują grekę Nowego Przymierza na poziomie podstawowym.

Bardzo dobra (5): Wszystkie wymagania kursu zaliczone ze średnią arytmetyczną ocen w przedziale: > 4,6-5,0;

Dobra (4): Wszystkie wymagania kursu zaliczone ze średnią arytmetyczną ocen w przedziale: > 3,8-4,5;

Dostateczna (3): Wszystkie wymagania kursu zaliczone ze średnią arytmetyczną ocen w przedziale: > 2,8-3,7;

³ *Seminarium*, od łac. *semen*, nasienie, i końcówki zaznaczającej umiejscowienie *-arium*, to szkółka, gdzie kiełkują zasiane nasiona — w naszym wypadku nasiona wiedzy — i gdzie troszczymy się o ich rozwój. *Arius* był pierwotnie przymiotnikiem odnoszącym się do miejsca; *arium*, to *rn*.

Niedostateczna (2): Wszystkie wymagania kursu zaliczone ze średnią arytmetyczną ocen w przedziale poniżej 2,8.

Średnia ważona!

Czynność	Praca (projekt) semestralna	Egzamin	Test	Kartkówka	Odp. i zadania	Aktywność
Waga	5	4	3	1	1	1

Uwaga!

Uczestnik kursu powinien dbać, aby żadna jego praca nie pozostała bez oceny.

Pytania (E)⁴

Uwaga: Nasz program kończymy wskazaniem na części, w których — w zależności od treści programu — zamieszczamy pytania, zadania i sugestie. Dotyczą one studentów obu trybów, internetowego i stacjonarnego — TI i TS. Należy je wykonać stosownie do poleceń i rezultaty lub opis działań podanych w sugestiach przesłać pod wskazany adres, tj.: petz@feib.pl.

To wszystko w Programie 1.

Fascynujących chwil. Niech Wam się wiedzie nie według Waszych możliwości, lecz według Waszych niemożliwości — według Waszej wiary.

Do zobaczenia i do usłyszenia.

1. Połącz kreskami pola tak, by treść lewej kolumny odpowiadała opisowi prawej:

Wiedza	potencjalna zdatność do robienia czegoś
Umiejętności	sprawność w stosowaniu zdobytych wiadomości i nabytych zdolności
Kompetencje	zasób wiadomości

2. Zakreśl właściwą odpowiedź na pytanie: Dlaczego ważne jest *Motto* kursu?

- Jest ono myślą przewodnią kursu;
- stawia dochodzenie myśli Nowego Przymierza na dalszym planie;
- odpowiada cesze charakterystycznej ENP i nawiązuje do 1Tm 1:5-6.

3. Określ jeden osobisty pomysł na realizację *Cechy charakterystycznej* ENP w sferze modlitwy, lektury i relacji. Prześlij je pod petz@feib.pl.

4. Wpisz, który punkt w *Celu* jest dla Ciebie szczególnie ważny: _____.

5. Wpisz, który punkt *Sylwetki absolwenta* jest dla Ciebie szczególnie ważny: _____.

6. Napisz pięciozdaniową rekomendację ENP i podaj, komu ją udostępniłeś.

⁴ E od gr. ἐπερώτημα.

Zadania (Z)

1. Przesłać dane o sobie na: petz@feib.pl. Student przyjmuje do wiadomości i zgadza się z tym, że jego dane służyć będą tylko do celów dydaktycznych i duszpasterskich.

2. Wybrać temat pracy egzegetycznej:

Lp.	Fragment	Roboczy tytuł
1	Mt 5:17-20	Ani jedna jota
2	Mt 5:32; 19:9	Wyjątek Mateusza
3	Mt 16:13-20	Fundament kościoła
4	Mt 28:18-20	Formuła trynitarna
5	Mk 16:8-20	Zakończenia ewangelii Mk
6	Łk 15:19-31	Życie po śmierci
7	J 20:19-23	Władza odpuszczania grzechów
8	J 6:22-71	Jezus chlebem życia
9	Rz 1:17	Życ z wiary
10	1Kor 14:34-35	Milczenie kobiet
11	1Kor 15:29	Chrzest za umarłych
12	2Kor 5:17	Przeminęło czy przemija
13	Ga 2:16	Wiara Jezusa Chrystusa
14	1Tm 2:11-51	Nauczanie kobiet
15	1Tm 2:11-15	Zbawienie przez rodzenie?
16	2Tm 3:16-17	Każde Pismo...
17	1J 5:16-21	Grzech na śmierć

Temat *Proces egzegetyczny: od zdarzenia do zderzenia* jest przedmiotem Programu 12. Uczestnicy kursu ENP powinni odwołać się do niej już na obecnym etapie, aby móc zacząć mierzyć się z wybranym przez siebie tematem i dostępnymi jego opracowaniami.

O Autorze Podręcznika

Autorem podręcznika jest Piotr Zaremba – mąż, ojciec i duszpasterz z czterdziestodwuletnim stażem, a także tłumacz Pisma Świętego i literatury chrześcijańskiej, doktor językoznawstwa hebrajskiego (UAM), absolwent studiów doktoranckich Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Chrześcijańskiej Akademii Teologicznej w Warszawie i Politechniki Szczecińskiej. Pastor Zaremba pozostaje w czynnej, nieprzerwanej, bardzo aktywnej służbie od 1976 r. a od 1989 r. służy w Poznaniu. Obecnie jest pastorem, Kościoła 5N. Projekty biblijne rozwija w ramach Ewangelicznego Instytutu Biblijnego, którego zespół dokonał dwóch przekładów Pisma Świętego: literackiego, który ukazał się latem 2016 r. i dosłownego, który ukazał się latem bieżącego 2019 roku. Pastor Piotr Zaremba występuje w licznych programach zamieszczanych w internecie, w których odpowiada na pytania związane z Biblią i jej przekładaniem na życie *codzienne*. (Fot. Krzysztof Miara).